

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ

Α΄.

Η ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ

Ἡ Δημητσάνα κατ' ἀρχὰς ἦτο ἔδρα ἐπισκοπῆς, εἶτα δέ, καὶ ἄγνωστον ἀπὸ πότε ἀκριβῶς, ἐτιμήθη εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν, τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς φέροντος τὸν τίτλον «Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου». Ὁ Τάκης Κανδηλῶρος¹ λέγει, ὅτι ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ αὕτη ὑπήγето μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν Λεονταρείου καὶ Φαναρίου τῆς Ὀλυμπίας εἰς τὴν Μητρόπολιν Χριστιανουπόλεως, αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές, διότι αὕτη κατὰ καιροὺς ἠνώθη μόνον τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας, οὐδέποτε δὲ τῇ μητροπόλει Χριστιανουπόλεως, ὡς θὰ εἶπω εὐθὺς ἀμέσως².

Ὁ μακαρίτης Ζερλέντης³ ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ περὶ τῆς μητροπόλεως Χριστιανουπόλεως οὐδαμῶ ἀναφέρει, ὅτι ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης μετὰ τῶν «ἐπισκοπῶν Λεονταρείου καὶ Φαναρίου τῆς Ὀλυμπίας» ὑπήγето τῷ Χριστιανουπόλεως.

Ἐπ' ἴσης τὸ Λεοντάρειον καὶ τὸ Φανάριον οὐδέποτε ὑπῆρξαν ἐπισκοπαί, εἰμὴ μόνον πατριαρχικαὶ ἐξαρχία, ὡς καὶ ἡ Καρύταινα, ἐνωθεῖσαι μετὰ τῆς μητροπόλεως Χριστιανουπόλεως.

Κατὰ Ζερλέντην ἡ μητρόπολις Χριστιανουπόλεως ἐκαλεῖτο κοινῶς καὶ μητρόπολις Λεονταρείου, φαίνεται δὲ ἐξ ὧν ἀναφέρει οὗτος ἐν τῇ εἰρημένῃ μελέτῃ αὐτοῦ, ὅτι ἔδρα τοῦ Χριστιανουπόλεως ἐγένετό ποτε τὸ Λεοντάρειον. Ἐν γράμματι τοῦ ἔτους 1803 τῆς 21^{ης} Ἀπριλίου ὑπὲρ τοῦ Νικήτα Δικαίου

¹ Τάκης Κανδηλῶρος, Ἡ Γορτυνία, Ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν κατ' ἡμᾶς (Πάτραι 1898) σελ. 265. Καὶ ὁ μακαρίτης ὁ Λάμπρος οὐχὶ ὀρθῶς λέγει ὅτι αὕτη ἐτιμήθη εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν, μεσοῦντος τοῦ ιη' αἰῶνος ἴδε Σπ. Λάμπρου, Ἡ πυρῖτις τῆς Δημητσάνης (Νεολόγος Κωνσταντινουπόλεως - Ἀθηνῶν περίοδ. Β' ἔτ. ΔΒ'. ἀριθ. 119, Ἀθῆναι τῇ 14^ῃ Δεκεμβρίου 1897). Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγοι καὶ Ἀρθρα (Ἀθῆναι 1902) σελ. 512 κέ.

² Ἐπ' ἴσης ἀνακριβῆ εἶναι ὅσα λέγει ὁ κ. Κανδηλῶρος περὶ ἐνώσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Δημητσάνης μετὰ τῆς μητροπόλεως Δημητσάνης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Ε' τοῦ Καρακάλου τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας. Τ. Κανδηλῶρος, Ὁ Ἀρματωλισμὸς τῆς Πελοποννήσου (Ἀθῆναι 1921) σελ. 59. Πρβλ. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες σελ. 641 - 647.

³ Περικλέους Ζερλέντου, Αἱ Μητροπόλεις Χριστιανουπόλεως καὶ Ἄργους καὶ Ναυπλίας (Ἀθῆναι 1922) σελ. 10, 12 - 13.

Φλέσσα φέρεται ὑπογεγραμμένος «† ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Λεονταρίου Γερμανός», ἐπ' ἴσης δὲ ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ, ὅτι ὁ Φλέσσας οὗτος «ὑπάρχει ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπαρχίας τῆς πάλαι ποτὲ ὀνομαζομένης Χριστιανουπόλεως τὰ νῦν δὲ ἐπιλεγομένης Λεονταρίου». Ἐκ τούτων λοιπὸν δῆλον καθίσταται, ὅτι ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου οὐδέποτε ὑπήχθη εἰς τὴν μητρόπολιν Χριστιανουπόλεως.

Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης ἠνώθη τὸ πρῶτον τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας ἐπὶ τῆς δευτέρας Πατριαρχείας τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Α' τοῦ Λουκάρεως¹, ὅστις ἐξέδωκε σιγίλλιον «περὶ τοῦ ἀναπόσπαστον μένειν τὴν Δημητσάναν τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας».

Φαίνεται ὅμως, ὅτι αὕτη μετ' ὀλίγον ἀπεσπάρθη τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, διότι ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Α' τοῦ Γέροντος ἐπιλεγόμενου, τοῦ ἀπὸ Ἰωαννίνων² ἀπαντᾶται ἀρχιεπίσκοπος ἐν αὐτῇ ὁ Κύριλλος. Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας ἐν τούτοις τοῦ εἰρημένου Παρθενίου ἐν ἔτει 1643 ἠνώθη πάλιν τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας³, καὶ διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Λακεδαιμονίας μέχρι τοῦ 1718 ἔτους, ὅτε ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Γ' ὁ ἀπὸ Καισαρείας Καππαδοκίας⁴ ἀνασυνέστησεν αὐτήν, ὡς τοῦτο δῆλον καθίσταται ἐκ τινος περικεικομένου σιγιλλίου αὐτοῦ, ὑπάρχοντος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 411 (σελ. 143) Κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, καὶ ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως⁵, ἐν ᾧ ἀναφέρονται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἡ κατὰ Πελοπόννησον Ἐπαρχία Διμιτζιάνης καὶ Ἀργυροκάστρου ὑπῆρχεν ἀνεκάθεν Ἀρχιεπισκοπῇ μετὰ τῶν περὶ αὐτῆς χωρίων, τελούντος ἐν αὐτῇ κατὰ καιροῦς γνησίου Ἀρχιερέως, καθὼς τὸ προ-

¹ Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες σελ. 551. Κ. Σάθα, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη (Βενετία 1872) τόμ. Γ'. σελ. 561.

² Π. Μητροπολίτου Παραμυθίας Ἀθηναγόρα, Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων ἐν «Ἠπειρωτικοῖς Χρονικοῖς» τόμ. Γ'. (1928) σελ. 28-31. Οὗτος ἦτο ἐξ Ἰωαννίνων.

³ Μ. Γεδεών, Ἐνθ' ἄν. σελ. 570. Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν Πελοποννήσῳ (1685 - 1715) αὕτη ἦτο ἠνωμένη μετὰ τῆς Μητροπόλεως Λακεδαιμονίας. Ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ζερλέντου δὲν ἀναφέρεται πάλιν ὡς Ἀρχιεπισκοπῇ, ἀποσπασθεῖσα τῆς Λακεδαιμονίας. Ὅτε οἱ Ἐνετοὶ κατέλαβον τὴν Πελοπόννησον ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ ἐξ μητροπόλεως καὶ δέκα καὶ τρεῖς ἐπισκοπαί· ὁ Λακεδαιμονίας εἶχε τρεῖς ἐπισκοπὰς τὴν Ἀμυκλῶν, τὴν Βρεσθῆνης καὶ τὴν Καρυουπόλεως. Ἰδε Περικλ. Ζερλέντου, Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ Ἐνετῶν (Ἀθήναι 1921) σελ. 14, 22.

⁴ Μ. Γεδεών, Ἐνθ' ἄν. σελ. 623 - 624.

⁵ Ἀθανασίου Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη τόμ. Δ'. σελ. 376 - 377 (Πετρούπολις 1899). Ἐν τῷ σιγιλλίῳ τούτῳ ἀναφέρονται εἰκοσι καὶ ἑξ ἑνοριακὰ χωρία ὑποκείμενα τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου. Πρὸβλ. Νίκου Α. Βέη, Beiträge zur kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und der neueren Zeit, ἐν «Oriens Christianus» Bd. IV (Leipzig 1914) S. 270-2i1.

κομισθὲν ἡμῖν ἴσον τῆς πράξεως τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Πατριάρχου Γέροντος κύρ Παρθενίου δοθείσης τῷ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀρχιερατεύσαντι ἐν αὐτῇ κύρ Κυρίλλῳ, δηλοποιεῖ καὶ παρίστησιν. Ἐπειτα δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως ἔφθασεν ἐνωθῆναι παραλόγως τῇ ἐπαρχίᾳ Λακεδαιμονίας καὶ ἦν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τοῦ κατὰ καιροὺς μητροπολίτου Λακεδαιμονίας μέχρι τοῦ νῦν, διὸ καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Χριστιανοὶ ἀπαξάπαντες, μὴ φέροντες ἐν στερήσει διάγειν γνησίῳ ἀρχιερέως, προσέδραμον τῇ ἡμῶν μετριότητι διὰ κοινῆς αὐτῶν ἀναφορᾶς, ζητοῦντες χειροτονηθῆναι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ γνήσιον καὶ νόμιμον Ἀρχιεπίσκοπον, ... προεκρίθη καὶ προεξελέγη τῶν ἄλλων τῶν ἐν ταῖς ψήφοις μνημονευθέντων ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Παγκράτιος. ...».

Ἐξελέγη δὲ τότε Ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς ὁ ἐκ Δημητσάνης καταγόμενος Παγκράτιος Κουρῆς¹, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ εἰρημένῳ συγγίλιῳ, ὅστις δὲν εἶναι γνωστὸν ἕως πότε διετέλεσε τοιοῦτος. Οὗτος ἀπαντᾷται ἐν ἔτει 1720 ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 (φ. 1 Α^α) Κώδικι τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου². Μετ' αὐτὸν ἀναφέρεται Ἀρχιεπίσκοπος Δημητσάνης ὁ Νικόδημος, ὅστις δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ἀκριβῶς ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος, πάντως ὅμως εἶναι οὗτος διάδοχος τοῦ Παγκρατίου, καὶ ὅστις παρητήθη πρὸ τοῦ 1747 ἔτους, ἀπέθανε δ' ἐν τῷ Μετοχίῳ τῆς Σμύρνης ἐν ἔτει 1756, ὡς δηλοῦται ἐκ τινος σημειώματος τοῦ ὑπ' ἀριθ. ΨΠΔ' (σελ. 41) Πατριακοῦ Κώδικος: «Τῷ αὐτῷ ἔτει [1756] Αὐγούστου 13 ἔδωκεν τὸ χρέος ὁ πρῶν Δημητσάνης κύρ Νικόδημος εὐρισκόμενος εἰς τὸ μετόχιον τῆς Σμύρνης ἀνὴρ τίμιος καὶ θεοσεβής, ὅστις καὶ τὸ αὐτὸ μετόχιον ἀνεκαίνισε ζήσας καλῶς καὶ τοῖς πᾶσι πεφιλημένος»³.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν ἠνώθη αὕτη τῇ Μητροπόλει Λακεδαιμονίας ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Παΐσιου τοῦ Β' τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας⁴, ὅστις ἐξέδωκε κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1747 ἔτους πρᾶξιν, δι' ἧς ἀπεφάνητο τὴν ἐπισκοπὴν Δημητσάνης ὑποκειμένην τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας καὶ διώρισεν ἐν αὐτῇ ἐπίσκοπον τὸν Καρυουπόλεως Ἀνανίαν, ἐπὶ τῷ ὄρφ, ὅπως ἡ ἐπισκοπὴ συγχωνευθῆ τῇ μητροπόλει μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ Ἀνανίου.

¹ Τάκη Κανδηλώρου, Ἡ Γορτυνία σελ. 150 - 154. Ἐνταῦθα ἀναφέρει συμπληρωμένον τὸν κατάλογον τῶν Πατριαρχῶν καὶ ἐπισκόπων τῶν ἐκ Δημητσάνης. Εὐθymiου Καστόρχη, Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς καὶ περὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ πρῶτων αὐτῆς διδασκάλων. (Ἀθῆναι, 1843) σελ. 43.

² Νίκου Α. Βέη, Verzeichnis der Griechischen Handschriften des Peloponnesischen Klosters Mega Spilaeon. Bd. I σελ. 5 (Leipzig 1915) Ἐνθ' ἀναφέρεται 4 (φ 1 Α^α): «+ (ἐκ τῶν Δρύσι(ας) Ἱεροθέου νῦν εἶναι) τοῦ Δημητζίανης) Παγκρατίου φηκῶ Δεκεμβρίου γ.».

³ Δημητρίου Καλλιμάχου, Πατριακῆς Βιβλιοθήκης συμπλήρωμα ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας τόμ. IB' ἔτος 5'. (1913) σελ. 535. Πρβλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, Σύμμικτα ἐν «Νέα Σιών» τόμ. Β' (1905) σελ. 851.

⁴ Μ. Γεδεών, Ἐνθ' ἀν. σελ. 639 - 640.

Ὁ Ἀνανίας¹ οὗτος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλος τις, εἰμὴ ὁ πολὺς Ἀνανίας Λαμπάρδης², ὅστις ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τῷ 1710. Οὗτος κατὰ κόσμον Ἀναστάσιος καλούμενος, κατ' ἀρχὰς ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Καρουπόλεως, ὑπαγομένης τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας, τῷ δὲ 1747 καὶ οὐχὶ τῷ 1750 ἔτει, ὡς ἀναφέρουσι πάντες, ὅσοι ἔγραψαν περὶ αὐτοῦ, μετετέθη εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Δημητσάνης, ἐν ἣ διατέλεσε μέχρι τοῦ 1750, ὅτε προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Λακεδαιμονίας, διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα Παρθένιον Καλημέρην³, διατηρήσας ἅμα καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἀρχιεπισκόπου «Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου»⁴. Οὗτος ἐτιμᾶτο λίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν, διὸ καὶ ἦτο εἰς ἕκ τῶν Μωραγιᾶν Βιλαετλίδων, ὡς εἰπεῖν Γερουσιαστῶν, ἀλλὰ ἐν ἔτει 1767 κατηγορηθεὶς εἰς τὸν ἐν Τριπόλει διουικητὴν τῆς Πελοποννήσου, ὡς μετέχων ἐπαναστατικῶν συνωμοσιῶν, ἐφονεύθη ὑπὸ ἐμπίστου αὐτοῦ⁵.

¹ Νομίζω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν τὸν Ἀνανίαν τοῦτον ὡς διάφορον τοῦ Ἀνανίου Λαμπάρδη ἢ Θεοφίλη, διότι ὁ Ἀνανίας Λαμπάρδης τῷ 1750 δὲν ἐγένετο Δημητσάνης, ὡς πάντες ἀναφέρουσιν, ἀλλὰ Λακεδαιμονίας, ὡς δηλοῦται ἕκ τινος σημειώματος τοῦ Κώδικος Λακεδαιμονίας τοῦ συγγραφέντος ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ἀναφέρω κατωτέρω· ὁ Λαμπάρδης πρὸ τοῦ 1750 ἦτο Δημητσάνης, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Καρουπόλεως Ἀνανίας ὁ μετατεθεὶς τῷ 1747 εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Δημητσάνης νὰ εἶναι διάφορος τοῦ Ἀνανίου Λαμπάρδη, ὅστις προήχθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Λακεδαιμονίας τῷ 1750 καὶ οὐχὶ τῷ 1756, ὡς ἀναφέρουσιν οἱ περὶ αὐτοῦ γράψαντες.

² Οὗτος, κατὰ τὸν Κανδηλῶρον, κατήγετο, ἕκ τῆς οἰκογενείας τῶν Θεοφιλέων καὶ οὐχὶ τῶν Λαμπαρδοπούλων, ὡς ἀναφέρει ὁ μακαριτῆς Καστόρχης. Περί αὐτοῦ ἴδε· Εὐθ-μίου Καστόρχη, "Ἐνθ' ἀν. σελ. 45-46. Τάκη Κανδηλώρου, "Ἡ Γορτυνία σελ. 155. Τοῦ αὐτοῦ, "Ἡ Δημητσάνα Ἱστορικὴ μονογραφία μετὰ βιογραφιῶν τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Γερμανοῦ (Ἀθῆναι 1897) σελ. 28. Σπ. Λάμπρου, "Ἡ πυρὶς τῆς Δημητσάνης. "Ἐνθ' ἀν. Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγοι καὶ Ἀρθρα σ. 512 κέ. Μ. Οἰκονόμου, Ἱστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας ἢ ὁ Ἰερός τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶν (Ἀθῆναι 1873) σελ. 30-31. Π. Χ. Δούκα, "Ἡ Σπάρτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων. (Νέα Ὑόρκη 1922) σελ. 579-580, 670, 715.

³ Ὁ Παρθένιος Καλημέρης ἐγένετο μητροπολίτης Λακεδαιμονίας τῷ 1725 ἔτει, ὡς δηλοῦται ἕκ τινος σημειώματος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 κώδικος τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα, ὅπερ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «Ἐγράφη μὲν μετὰ κόπου πολλοῦ ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, διὰ δαπάνης δὲ καὶ ἐξόδου τῶν πανερωτάτου καὶ λογιωτάτου μητροπολίτου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Λακεδαιμονίας Παρθενίου τοῦ Καλημέρη εἰς τὸν τρίτον χρόνον τῆς ἱεραρχίας αὐτοῦ, ἐν ἔτει 1728 μηνὶ Ὀκτωβρίου 12 εἰς τὸν Μυστράν». Ἰδε: Π. Χ. Δούκα, "Ἐνθ' ἀν. σελ. 580, 831-832. Καὶ Νίκου Α. Βέη, Κατάλογος τῶν χειρογράφων Κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα ἐν Ἐπετηρίδι Φιλολ. Συλλόγου Παρνασσοῦ ἔτος Η' (1904) Ἀθῆναι σελ. 104. Πρβλ. Σπ. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνομνήμων τόμ. Δ (1907) σελ. 355.

⁴ Μ. Οἰκονόμου, "Ἐνθ' ἀν. σ. 30-31. Ἐνταῦθα ἀναφέρει οὗτος, ὅτι εἶχε καὶ τὴν ἐπισκοπὴν Μεθώνης, ἣτις ὑπήγετο τῇ Μητροπόλει Λακεδαιμονίας. Πρβλ. Π. Χ. Δούκα, "Ἐνθ' ἀν. σ. 579-580 καὶ Τάκη Κανδηλώρου, Ὁ Ἀρματωλισμὸς σελ. 57.

⁵ Ὁ Λακεδαιμονίας Ἀνανίας Λαμπάρδης, κατὰ τὸν Ἀμβρόσιον Φραντζῆν, ἔγραψε

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ ἐν λόγῳ ἀρχιεπισκοπὴ δὲν ἠνώθη τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας, ἀλλ' ἀνασυνεστάθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ¹ τοῦ ἀπὸ Δέρκων, ὅστις κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1767 ἔτους ἐξέδωκε τὴν πράξιν περὶ ἀνασυστάσεως αὐτῆς.

Ἐν ἔτει 1768 μνημονεύεται Ἀρχιεπίσκοπος Δημητσάνης ὁ Ἀμβρόσιος², ὅστις, μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Μεθώνης Ἀνθίου Καρακάλου³ καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ἱερέων καὶ προκρίτων τῆς πόλεως, υπογράφει ἐν ἐγγράφῳ, δι' οὗ ἀπαλλάττουσι διὰ παντός, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει τὸ σχολεῖον καὶ ἡ πόλις, τοῦ χαρατμοῦ καὶ παντὸς ἄλλου βασιλικοῦ φόρου τὸν τε Γερασίμον καὶ Ἀγάπιον, ἔτι δὲ ὄντινα ἄλλον διδάσκαλον ἤθελον οὗτοι προσλάβει πρὸς διδασκαλίαν τῶν προκαταρκτικῶν μαθημάτων, τὸν πνευματικὸν τοῦ σχολείου, καὶ τὸν εὐλογούντα αὐτὸ ἱερέα.

Ἄλλὰ μετὰ μίαν δεκαετίαν ὑπετάγη πάλιν ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας, ὡς δῆλον τοῦτο καθίσταται ἐκ πράξεως τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου⁴ τοῦ Β' τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, ἐκδοθείσης κατὰ μῆνα Αὐγούστον τοῦ 1777 ἔτους.

Ἄν μετὰ ταῦτα ἀπεσπάρθη τῆς Λακεδαιμονίας ἡ ἀνασυνέστη αὕτη, δὲν εἶναι γνωστὸν, πιθανὸν εἶναι, ὅτι ἀνασυνέστη κατόπιν, διότι ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Νεοφύτου τοῦ Ζ' τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας τοῦ Συμυρναίου⁵, διὰ πράξεως αὐτοῦ ἐκδοθείσης κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1791 ἔτους ὑπετάγη ἐκ νέου τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας, ὁπότε καὶ πάλιν ἀνασυσταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γερασίμου τοῦ Γ' τοῦ ἀπὸ Δέρκων⁶ κατὰ μῆνα Ἰανουάριον

καὶ τὸν Κώδικα τῆς μητροπόλεως Λακεδαιμονίας, ἐν ᾧ λέγει περὶ αὐτοῦ: «ἡ δὲ ἡμετέρα ταπεινότης προήχθη τῷ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Λακεδαιμονίας θρόνῳ ἐν ἔτει σωτηρίῳ ΑΨΝ — 1750 μῆν Φεβρουάριος». Ἐν αὐτῷ ἀναγράφει καὶ τοὺς μητροπολίτας τῆς Λακεδαιμονίας ὡς καὶ ἱστορικὰς εἰδήσεις περὶ αὐτῆς. Ἐργάφη δὲ οὗτος, ὅτε ἦτο Μωραγιάνης τῆς Πελοποννήσου. Τ. Κανδηλώρου, Ἡ Γορτυνία σελ. 155. Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἀρματολισμὸς σελ. 56. Καὶ Π. Χ. Δούκα, Ἐνθ' ἄν. σελ. 580. Κατὰ τὸν Σάθαν ὁ Κώδιξ ἐγράφη τῷ 1755 Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία (Ἀθῆναι 1868) σελ. 604 Ν. Α. Βέη, Ἐνθ' ἄν. σελ. 93 ὑπόσημ. 1, ἔνθ' ἀναφέρει καὶ τὴν σχετικὴν περὶ τούτου βιβλιογραφίαν.

¹ Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες σελ. 660.

² Εὐθυμίου Καστόρη, Ἐνθ' ἄν. σελ. 12, 60-61. Ὁ Ἀμβρόσιος οὗτος φαίνεται, ὅτι εἶναι ὁ ἐκ Βαλτεσίνικου, ὃν σημειοῖ ὁ Κανδηλώρος ἐν τῷ ῥηθέντι καταλόγῳ.

³ Ἦτο οὗτος συγγενὴς τοῦ Λακεδαιμονίας Ἀνανίου καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Μεθώνης. Μ. Οἰκονόμου, Ἐνθ' ἄν. σελ. 30-31. Πρβλ. Π. Μητροπολίτου Παραμυθίας Ἀθηναγόρα, Ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας ἐν «Θεολογίας» τόμ. Η' (1930) σ. 239-240. Καὶ Τάκη Κανδηλώρου, Ὁ Ἀρματολισμὸς σελ. 57.

⁴ Μ. Γεδεών, Ἐνθ' ἄν. σελ. 666.

⁵ Μ. Γεδεών, Ἐνθ' ἄν. σελ. 672.

⁶ Μ. Γεδεών, Ἐνθ' ἄν. σελ. 675.

τοῦ 1796 ἐξηκολούθησε νὰ ὑφίσταται μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως¹.

Τελευταῖος ἐπὶ Τουρκοκρατίας Ἀρχιεπίσκοπος Δημητσάνης ἦτο ὁ Φιλόθεος², ἐκ Κύπρου καταγόμενος, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν ἡσυχωτέρων ἀρχιερέων τῆς Πελοποννήσου καὶ λίαν Ἐκκλησιαστικός, σεβόμενος παρὰ πάντων.

Οὗτος ἐγένετο Ἀρχιεπίσκοπος ἐν ἔτει 1795, ὡς καθίσταται δῆλον ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 14796 ἐγγράφου τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, περὶ οὗ κατωτέρω θὰ γίνῃ λόγος³.

Ἐν ἔτει 1804 οὗτος μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς Νικηφόρου διωρίσθη ἔφορος τῆς ἐν Βυτινῇ Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ὡς δηλοῦται τοῦτο ἐκ τοῦ σιγιλίου τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ε' τοῦ ἀπὸ Νικαίας περὶ τῆς εἰρημένης Σχολῆς, δι' οὗ διορίζει αὐτοὺς «ἐτασίαις» αὐτῆς⁴. Ἐπ' ἴσης ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ἐν ἔτει 1819 προτροπῇ τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ ἠνώθη ἡ ἐν Δημητσάνῃ Σχολὴ μετὰ τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου.

Πρὸς τοῦτο προέτρεψεν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Δημητσάνης Φιλόθεον⁵ καὶ τοὺς προκρίτους τῆς πόλεως νὰ γράψωσι πρὸς τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν καὶ ζητήσωσι τὴν ἔνωσιν τῆς ῥηθείσης Μονῆς μετὰ τῆς Σχολῆς, τὰ δὲ μικρὰ ἔσοδα ἐκ τῶν κτημάτων αὐτῆς νὰ δαπανῶνται πρὸς διατήρησιν τῆς Σχολῆς· μετέβη μάλιστα ὁ Γερμανὸς εἰς Κ/πολι, καὶ ἐνήργησεν, ὅπως ἐγκριθῇ ἡ αἴτησις αὐτῶν, ὁ δὲ Πατριάρχης Κύριλλος⁶ ὁ 5' ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἐξέδωκε κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1816 ἔτους σιγίλλιον, δι' οὗ καθίσταται ἔφορος τῆς Σχολῆς ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμα-

¹ Σημειωτέον, ὅτι ἐν ἔτει 1833, ὅτε ἡ ἐπιταμελὴς ἐκείνη Ἐπιτροπὴ συνεζήτησε περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀρχιερέων, ὑπῆρχον τότε ἐν Πελοποννήσῳ δύο Ἀρχιεπισκοπαί, τῆς Δημητσάνης καὶ τῆς Ζαρνάτας. Ἴδε Ἀρχ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου (νῦν Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν), Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τόμ. Α'. σελ. 75 - 76 (Ἀθῆναι 1920).

² Φωτίου Χρυσανθοπούλου ἢ Φωτάκου, Βίοι Πελοποννησίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἐξωθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντων κληρικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν ἀγωνισαμένων τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐπαναστάσεως (Ἀθῆναι 1888) σελ. 295. Τάκη Κανδηλώρου, Ἡ Γορτυνία σελ. 265 κέ.

³ Τὸ ἐγγραφον τοῦτο εἶναι συνυποσχετικὸν τῶν Ἀρχιερέων τῆς Πελοποννήσου πρὸς κοινὴν συνεργασίαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἐν αὐτῷ υπογράφει καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δημητσάνης Φιλόθεος θέτων καὶ τὴν σφραγίδα αὐτοῦ, ἐν ἣ ὑπάρχει τὸ ἔτος 1795 «ὁ ταπεινὸς Ἀρχιεπίσκοπος Δημητσάνης Φιλόθεος ΑΨΛΕ». Ἐξ αὐτῆς βεβαιούμεθα, ὅτι οὗτος ἐν ἔτει 1795 ἐχειροτονήθη Ἀρχιεπίσκοπος. Τὸ ἐγγραφον τοῦτο εἶναι λίαν ἐφθαρμένον.

⁴ Παν. Παπαζαφειροπούλου, Μεθυδριάς ἦτοι Ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ ἀφήγησις περὶ τῆς ἐν Βυτινῇ Ἑλληνικῆς Σχολῆς καὶ τῶν ἐν τῷ δήμῳ Νυμφασίας λόγου ἀξίων μνημείων μετὰ σιγιλίων Πατριαρχικῶν καὶ ἐτέρων ἐγγράφων (Ἀθῆναι 1883), σελ. 154 - 159. Πρβλ. Περ. Ζερλέντου, Ἡ Μητρόπολις Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς καὶ αἱ Ἐπισκοπαὶ Πίσσης, Ἐξερῶν, Βελιγόστιδος (Ἀθῆναι 1921) σελ. 17.

⁵ Εὐθυμίου Καστόρχη, Ἐνθ' ἀν. σελ. 29 - 30.

⁶ Μ. Γεδεών, Ἐνθ' ἀν. σελ. 683. Εὐθυμίου Καστόρχη, Ἐνθ' ἀν. σελ. 66 - 71.

νὸς ὁ ἐκ Δημητσάνης, καὶ ἐνοῦται ἡ Μονὴ μετὰ τῆς Σχολῆς καὶ ἐγκρίνει πάντα τὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα αὐτῆς νὰ εἶναι τοῦ λοιποῦ περιουσία τῆς Σχολῆς.

Ὁ Φιλόθεος ἦτο ἀνὴρ δραστήριος καὶ διεκρίθη κυρίως ὡς προπαρασκευαστὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος, ὑποστηρξας ἐν Δημητσάνῃ τὰς πολεμικοφροδιακὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἀδελφῶν Σηλιωτοπούλων¹, καὶ συμπήξας μετ' ἄλλων τὴν λεγομένην Ἱερὰν Ἀδελφότητα.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἔτους, ἐντολῇ τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀρχῆς, προσεκληθήσαν εἰς Τρίπολιν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτες τῆς Πελοποννήσου, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δημητσάνης Φιλόθεος, καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακὰς, διότι ἐθεωροῦντο ὡς αἵτιοι τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων τῆς Πελοποννήσου².

Οὗτοι εὐρισκόμενοι εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Τριπόλεως ἀπεφάσισαν νὰ συνεργασθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος ὑπ' ἀριθμὸν 14796 ἐγγράφου, ὅπερ ὑπογράφουσιν ἰδιοχείρως ὁ Μονεμβασιᾶς Χρυσάνθος³, ὁ Ναυπλίου καὶ Ἄργους

¹ Ὁ Λακεδαιμονίας Ἀνανίας, ὅτε ἦτο ἐν Δημητσάνῃ, ἴδρυσεν δύο πυριτιδομύλους, οὓς κατέστρεψαν οἱ ἐπιδρομόντες Ἀλβανοί. Ἄλλ' οἱ ἀδελφοὶ Νικόλαος καὶ Σπυρίδων Σηλιωτόπουλοι ἐπανίδρυσαν αὐτούς. Ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχεν ἡ Δημητσάνα 14 πυριτιδομύλους. Πρβλ. Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, Ὑπομνήματα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸ 1820 μέχρι τοῦ 1823 ἐκδιδόμενα ὑπὸ Καλλινίκου Καστόρη. (Ἀθῆναι 1837). σελ. 22, 23, 34. Καὶ Σπ. Λάμπρου, Ἡ Πυρῆτις τῆς Δημητσάνης Ἐνθ' ἄν. Τοῦ αὐτοῦ, Λόγοι καὶ Ἄρθρα σ. 512 κέ. Τάκη Κανδηλώρου, Ὁ Ἀρματωλισμὸς σελ. 67.

² Ἰωσήφ Ζαφειροπούλου Ἱερομονάχου, Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προὔχοντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς ἐν ἔτει 1821, συνταχθὲν ὑπὸ Θεοδώρου Ζαφειροπούλου, (ἐν Ἀθήναις 1852) σελ. 9-12. (Τὸ αὐτὸ ἀνεδημοσιεύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1890 ὑπὸ Ν. Α. Κανδρῆ. Ἐπίσης ἀνετυπώθη ἐκ τοῦ «Παντὸς» ἐν Ἀθήναις 1926).

³ Περὶ τοῦ Μονεμβασιᾶς Χρυσάνθου Παγώνη ἴδε Π. Μητροπολίτου Παραμυθίας Ἀθηναγόρα, Ἡ Μητρόπολις Μονεμβασιᾶς ἐν «Θεολογίας» τόμ. Η' (1930) σελ. 248. Πρβλ. Νίκου Α. Βέη, Ἐκφράσις Κώδικος τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασιᾶς καὶ Καλαμάτας, ἐν τῷ «Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας» Τόμ. 5' (Ἀθῆναι 1901) σελ. 196, 200, 201. Ἐν τῷ Κώδικι τούτῳ ὑπάρχει ἡ «Ἀπανταχοῦσα τοῦ Μονεμβασιᾶς Χρυσάνθου ἀπολυθεῖσα τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου 1810, δι' ἧς συνιστᾶται τοῖς χριστιανοῖς κατοικοῖς τῆς Μηλέας καὶ Καστάνιας, ὅπως τῷ νεωστιέκλεγέντι ἐπισκόπῳ Ἰωσήφ παράσχωσιν ἐξαιρετικὸν βοήθημα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ «διὰ μερικὴν παραμυθίαν τοῦ χρέους τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ». Ν. Α. Φοίφα, Ἀλληλογραφία τῶν Ἀρχιερέων Χρυσάνθου Παγώνη Μητροπολίτου Μονεμβασιᾶς καὶ Καλαμάτας καὶ Γερασίμου Παγώνη Ἀρχιεπισκόπου Ἀργολίδος ἐν τῷ «Ἱερῷ Συνδέσμῳ» ἔτ. ΙΑ' (1908) Ἀθῆναι ἀριθ. φύλ. 74 σελ. 12 κέ. Δημ. Χρ. Δουκᾶκη, Μεσσηνιακὰ καὶ ἴδια περὶ Φαρῶν καὶ Καλαμάτας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ Καποδιστριαίου, τεύχος Β' (Ἀθῆναι 1908) σελ. 166-167.

Γρηγόριος¹, ὁ Κορίνθου Κύριλλος², ὁ Δημητσάνης Φιλόθεος, ὁ Ἄνδρου-
σης Ἰωσήφ³, ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανός⁴, καὶ ὁ Ὠλένης Φιλάρετος.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δημητσάνης Φιλόθεος⁵ ἐτελείωσε μαρτυρικῶς τῇ
17^η Σεπτεμβρίου 1821 ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Τριπόλεως, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ
ἡμέραν ἀπέθανον καὶ ὁ Ναυπλίου καὶ Ἄργους Γρηγόριος, ὁ Χριστιανουπό-
λεως Γερμανός καὶ ὁ Πρωτοσύγκελλος Ἄνδρουσης Ἰωσήφ Χρῦσανθος.

Β΄.

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ Ε΄

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΔΗΜΗΤΣΑΝΗΣ ΦΙΛΟΘΕΟΝ

Ἡ Δημητσάνα⁶ ἦτο μία τῶν σημαντικωτάτων καὶ ἀκμαιοτάτων πόλεων
τῆς Πελοποννήσου πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Ὀρλώφ, ὅποτε ὑπέστη τὰς

¹ Ὁ Ναυπλίου καὶ Ἄργους Γρηγόριος ἦτο ἐκ Λακεδαιμόνος καὶ διεδέχθη τὸν ἐκ
Δημητσάνης Ἰάκωβον. Ἴδε Μιχ. Λαμπρινίδου, Ἡ Ναυπλία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων
χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς (Ἀθῆναι 1898) σελ. 354 - 357.

² Περὶ τοῦ Κορίνθου Κυρίλλου Ῥοδοπούλου ἴδε Παρθενίου Κ. Πολάκη, Ἐπί-
σκοποι τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας Κορίνθου ἐν τῷ «Ἱερῷ Συνδέσμῳ» ἔτος ΙΒ΄. (Κ)
περίοδ. Β΄ (1917). Ἀθῆναι ἀριθ. φύλ. 281.

³ Ἡ βιογραφία τοῦ Ἰωσήφ Ἄνδρουσης συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐδη-
μοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ἡπειρώτου Α. Πετριδίου ἐν τῷ «Ἀπόλλωνι» περιοδικῷ ἐκδιδο-
μένῳ ἐν Πειραιεῖ, τόμ. Γ΄ (1890) σελ. 1054 - 1060. Ἐπίσης περὶ τούτου ἴδε Ἰεζεκιήλ
Βελανιδιώτου, (νῦν Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων), «Ἰωσήφ ὁ
Ἄνδρουσης» Ὀμηρος δεσμοφόρος ἐν Τριπολιτζᾶ, Μινίστρος τῆς θρησκείας καὶ τοῦ
δικαίου κατὰ τὸν Ἀγῶνα (1770 - 1844). Ἀθῆναι 1906. Πρβλ. καὶ Δημ. Α. Πετρακά-
κου, Ὁ Κλήρος εἰς τὴν πολιτικὴν ἐν «Ἐναισίμοις» Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου
(Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν) (Ἀθῆναι 1931) σελ. 344, 348 - 349, 353, 355. Νικολάου
Π. Παπαδοπούλου πρωτοπρεσβυτέρου, Αἱ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστα-
σιν προσπάθειαι πρὸς σύστασιν διαρκοῦς συνόδου, ἐν «Ἐναισίμοις» σ. 247, 249, 250, 254.

⁴ Ἐν ἔτει 1807, θανόντος τοῦ Χριστιανουπόλεως Μακαρίου τοῦ ἀπὸ Μεγάλων Πρω-
τοσυγγέλλων ἐξελέγη, εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ, ὁ ἐπίσκοπος Σεβαστείας Γερμανός ὁ ἐκ
Καλαβρυτῶν, περὶ αὐτοῦ ἴδε Δημ. Χ. Δουκᾶκη, κατάλογος Μητροπολιτῶν Χριστιανου-
πόλεως ἐν τῷ «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» ἔτος Β΄ τόμ. Δ΄ (1909) Ἀλεξάνδρεια σελ. 366.
Ἐπίσης πρβλ. Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Κνήτη, Ἡ Μητρόπολις Χριστιανουπόλεως
ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» ἔτος Λ΄ (1910) Κ/πολις σελ. 69 κέ.

⁵ Περὶ τούτου βλ. Ἰωσήφ Ζαφειροπούλου, Ἐνθ' ἄν. σελ. 69 - 70. Ἀμβρο-
σίου Φραντζῆ, Ἐπιτομὴ τῆς Ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἀρχομένη ἀπὸ
τοῦ ἔτους 1815 καὶ λήγουσα τὸ 1835 (Ἀθῆναι 1839) τόμ. Δ΄ σελ. 97. Μητροπολίτου
Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως Πολυκάρπου, Οἱ ἅγιοι τῆς Μητροπόλεως
Γόρτυνος, ἐν «Ἐναισίμοις» σελ. 362.

⁶ Περὶ αὐτῆς ἴδε: Τάκη Κανδηλώρου, Ἡ Δημητσάνα, ἱστορικὴ μονογραφία
μετὰ βιογραφιῶν τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Γερμανοῦ. Ἀθῆναι 1897. Τοῦ αὐτοῦ,
Ἡ Γορτυνία, Ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, Πάτρα 1898.

μεγίστας καὶ σκληροτάτας τῶν καταστροφῶν, ἄλλων μὲν ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς φονευθέντων, ἄλλων δὲ ἐξανδραποδισθέντων ἢ πωληθέντων εἰς τοὺς πειρατὰς¹ ὑπὸ τῶν τὴν Πελοπόννησον ἐπιδραμόντων Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐν τέλει ἐστράφησαν καὶ κατὰ τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους ἐλήστευον ἢ ἐφόνευον. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη σὺν τῷ χρόνῳ ἀδιάλλακτος ἔχθρα μεταξὺ Ἀλβανῶν καὶ Τούρκων, οἵτινες ἐνωθέντες μετὰ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ σωμάτων τῶν κλεφτῶν καὶ τῶν ἀρματωλῶν² ἐδολοφόρουν τοὺς Ἀλβανούς καὶ ἀπηνῶς κατεδίωκον αὐτούς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐστάλησαν εἰς Κων/πολιν, ἐκ Πελοποννήσου Ἑλληνες καὶ Τούρκοι προὔχοντες, ἵνα παραστήσωσιν εἰς τὸ Διβάνιον τὰ κακά, τὰ ὁποῖα ὑφίστατο ὁ Ἑλληνικὸς καὶ ὁ Τουρκικὸς πληθυσμὸς αὐτῆς ἐκ τῶν Ἀλβανῶν, ὁ δὲ Σουλτάνος διέταξε τὸν καπετὰν πασσᾶν Γαζῆ Χασὰν Τζεζαῖρλῆν³, ὅπως μεταβῆ εἰς Πελοπόννησον μετὰ στρατοῦ πρὸς τελείαν ἐξόντωσιν αὐτῶν. Οὗτος ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ διερμηνέως τοῦ τουρκικοῦ στόλου Νικολάου Μαυρογένους τοῦ Παρίου⁴ ἐν ἔτει 1779 ἐξήτησε τὴν βοήθειαν τῶν κλεφτῶν, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὁποίων, ἐν οἷς καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Κολοκοτρῶνης⁵, ἐδέχθησαν νὰ βοηθήσωσιν αὐτόν. Οὕτω ἐν διαστήματι ἐνὸς ἔτους ἡ Πελοπόννησος ἀπηλλάγη τῶν ἐπιδρομῶν.

Μετ' οὗ πολὺ ὅμως ἡ Τουρκία ἤρχισε νὰ στρέφηται κατὰ τῶν κλεφτῶν τῆς Πελοποννήσου, διότι οὗτοι ὁσημέραι ηὔξάνοντο καὶ ἔκαμνον ἐν αὐτῇ μικρὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τὰ ὁποῖα προὔξενουν φόβον εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ἡμνηστεύθησαν μὲν τῷ 1800 οἱ κλέφται ὑπὸ τῆς Τουρκίας, κινδυνευούσης ἀπ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῆς Γαλλικῆς κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου, ἀπ' ἑτέρου δ' ἐκ τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου⁶, ἐξηκολούθησαν ὅμως νὰ εἶναι οὗτοι ἀπειλητικοί. Τότε ὁ Μῶρα Βαλιση τῆς Πελοποννήσου Σεῖτ

¹ Τάκη Κανδηλώρου, Ἡ Δημητσάνα, σελ. 32. Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Γορτυνία, σελ. 162. Παντελεῆ Κοντογιάννη, Οἱ Ἑλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον (1768 - 1774). (Ἀθῆναι 1903) σελ. 360 κ.έ. 372 κ.έ. 386 κ.έ. Σπ. Λάμπρου, Ἡ Πυρῖτις τῆς Δημητσάνης, ἐν τῷ Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως-Ἀθηνῶν. Περίοδος Β'. ἔτος ΔΒ' ἀριθ. 119 (Ἀθῆναι τῇ 14ῃ Δεκεμβρίου 1897). Τοῦ αὐτοῦ, Λόγοι καὶ Ἄρθρα (Ἀθῆναι 1902) σελ. 511 - 517.

² Περὶ τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν τῆς Πελοποννήσου ἴδε Π. Χ. Δούκα, Ἡ Σπάρτη διὰ μέσου τῶν αἰώνων, (Νέα Ὑόρκη 1922) σελ. 711 κ.έ.

³ Κ. Σάθρα, Ἡ Τουρκοκρατομένη Ἑλλάς (Ἀθῆναι 1869) σελ. 526 ὑποσ. 2. Πλείονα περὶ αὐτοῦ ἴδε Π. Κοντογιάννη, Ἐνθ' ἄν. σελ. 424, 430 κ.έ. Οὗτος ἐπιστρέψας εἰς Κ/πολιν ἐγένετο Βεζύρης.

⁴ Π. Κοντογιάννη, Ἐνθ' ἄν. σελ. 428. Πλείονα περὶ αὐτοῦ ἴδε Th. Blancard, Les Mavroyeni Histoire d'Orient tom. A'. p. 2 κ.έ. (Paris 1909).

⁵ Τάκη Κανδηλώρου, Ἡ Δημητσάνα σελ. 34. Π. Χ. Δούκα, Ἐνθ' ἄν. σ. 717. Π. Κοντογιάννη, Ἐνθ' ἄν. σελ. 370 κ.έ.

⁶ Τάκη Κανδηλώρου, Ὁ Ἀρματωλισμός... σελ. 273.

Ἵσμαν πάσας¹, θέλων τὴν ἐξόντωσιν αὐτῶν, ἐξήτησεν ὀδηγίας παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ὃ δὲ Σουλτάνος Σελήμ διενόηθη νὰ ἐρημώσῃ τελείως τὴν Πελοπόννησον, μετακομίζων τοὺς ὑπολειφθέντας κατοίκους αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, ἀλλ' ὃ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Καλλίνικος ὃ Ε' ὃ ἀπὸ Νικαίας ἔσωσε τότε τὸν λαόν, εἰπὼν εἰς τὸ Διβάνιον: «Τί πταίει ὃ λαός; νὰ σκοτώσωμεν τοὺς πρωταίτους, τοὺς κακοὺς καὶ τὸν ἀντισκόβη»².

Ἐν ἔτει 1805 ἀπεστάλη εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πρὸς συλλογὴν τῶν κανονικῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ὃ Πρωτοσύγκελλος Ἀδριανόπουλος³ ὃ ἐκ Γαργαλιάνων. Οὗτος περιελθὼν αὐτὴν, καὶ συλλέξας τὰ χρήματα τῶν Πατριαρχείων, ἐνῶ ἐπέστρεφεν ἐκ Κυπαρισσίας εἰς Τρίπολιν, συνελήφθη παρὰ τὴν θέσιν Σαπιολίβαδον⁴ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη Γιάννη τοῦ καὶ Ζορμπᾶ ἐπιλεγομένου, διότι κατ' αὐτοῦ εἶχεν οὗτος πρότερον ἀφορμάς, καὶ ἀφ' οὗ ἐληστεύθη, ἀφαιρέθωντων ὄλων τῶν χρημάτων, ἐβασανίσθη ἀνηλεῶς, φονευθέντων καὶ τινων τῆς συνοδουούσης αὐτὸν φρουρᾶς. Τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης συμμετέσχε καὶ ὃ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὡς λέγει ὃ Καθηγητῆς κ. Ν. Βέης⁵, διότι διετέλει οὗτος «᾿ς τὸ κλέφτικο⁶, καὶ δὲν ἦτο κάππος», ὡς φρονεῖ ὃ Τ. Κανδηλῶρος⁷. Τὴν γνώμην ὅμως αὐτὴν δὲν δέχεται ὃ κ. Κανδηλῶρος⁸, λέγων, ὅτι ὃ Θ. Κολοκοτρώνης μετέβη εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην μετὰ τὴν πρᾶξιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ Πρωτοσυγγέλλου.

Ὁ Πρωτοσύγκελλος, οὕτινος τὸ πάθημα ἐγνώσθη εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον, διαφυγὼν τὸν κίνδυνον ἤλθεν εἰς Τρίπολιν. Τότε ὃ Μῶρα Βαλιση Ἵσμαν πάσας, μελετῶν πρὸ πολλοῦ τὴν ἐξόντωσιν τῶν κλεφτῶν⁹, ἐξανάγκασεν αὐτὸν καὶ ἄλλους Ἀρχιερεῖς καὶ προϋχοντας τῆς Πελοποννήσου νὰ

¹ Τάκη Κανδηλῶρου, Ἐνθ' ἄν. σελ. 323. Μ. Οἰκονόμου, σελ. 48.

² [Γ. Τερσέτη], Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπὸ τὰ 1770 ἕως τὰ 1836. Ὑπαγόρευε Θεόδωρος Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνης (Ἀθῆναι 1846) σ. 16. Βιβλιοθήκη «Ἐστίας». Ὁ Γέρον Κολοκοτρώνης. Διήγησις συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς. Ῥητὰ τοῦ Κολοκοτρώνη. Τραγοῦδια τοῦ Κολοκοτρώνη τόμ. Α'. σελ. 16. (Ἀθῆναι 1889).

³ Ἀμβροσίου Φραντζῆ, Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1815 καὶ λήγουσα τὸ 1835. (Ἀθῆναι 1839) τόμ. Δ'. σελ. 116. Οὗτος ἦτο εἰς ἐκ τῶν Μωραγιάν Βιλαετλίδων τῆς Πελοποννήσου. Πρβλ. Μ. Οἰκονόμου, Ἱστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας ἢ ὃ Ἱερὸς τῶν Ἑλλήνων Ἀγῶν (Ἀθῆναι 1873) σελ. 48.

⁴ Νίκου Α. Βέη, Δημόδη Ἄσματα Φυγαλίας ἐν «Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας τόμ. 7'. (1901) Ἀθῆναι σελ. 233. Ἄσμα 8 στίχ. 5.

⁵ Νίκου Βέη, Ἐνθ' ἄν. σελ. 234.

⁶ Μ. Οἰκονόμου, Ἐνθ' ἄν. σελ. 48.

⁷ Τάκη Κανδηλῶρου, Ἡ Γορτυνία σελ. 184.

⁸ Τάκη Κανδηλῶρου, Ὁ Ἀρματωλισμὸς σελ. 323.

⁹ Νίκου Α. Βέη, Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 234 κέ. Πρβλ. Ἀμβροσίου Φραντζῆ, Ἐνθ' ἄν. τόμ. Α'. σελ. 48.

ὑπογράψωσιν ἀναφοράν, δι' ἧς ἐξήτουν τὴν συνδρομὴν τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας πρὸς τελείαν ἐξόντωσιν τῶν κλεφτῶν, ἐξογκώνοντες τὰς δῆθεν κακουργίας αὐτῶν καὶ πλάττοντες εἰς βάρους αὐτῶν πλείστας ὕσας τοιαύτας¹. Τὴν ἀναφοράν ταύτην ἐπέδωκε πρὸς τὸν Πατριάρχην Καλλίνικον τὸν Ε' ὁ Πρωτοσύγκελλος ἐπὶ τούτῳ μεταβάς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁμοίαν δὲ ἀναφορὰν ἀπέστειλαν καὶ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ.

Ὁ Σουλτάνος πληροφορηθεὶς ταῦτα, διέταξεν αὐστηρῶς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Καλλίνικον τὸν Ε' τὸν ἀπὸ Νικαίας² νὰ ἐκδώσῃ φρικτὸν Συνοδικὸν ἐπιτίμιον οὐ μόνον κατὰ τῶν κλεφτῶν τῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ὑποθαλπόντων αὐτούς, καὶ γνωρίζοντων τι περὶ αὐτῶν, μὴ καταδιδόντων δὲ τοῦτο εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς. Ὁ Πατριάρχης μετὰ τοῦ ἐπιτιμίου ἐξέδωκε καὶ Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν Ἐπιστολὴν πρὸς ὅλους τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προεστῶτας τῆς Πελοποννήσου, ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ τουρκικοῦ φερμανίου τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐστάλησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου τοῦ 1805 (καὶ οὐχὶ τοῦ 1804, ὡς ἀνακριβῶς ἀναφέρει ὁ Ἄμβροσιος Φραντζῆς)³, πρὸς τὸν Μῶρα Βαλιση τῆς Πελοποννήσου Σεῖτ Ὀσμὰν πασσᾶν⁴.

Ἐν τούτοις πρὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν ὁ ἐν λόγῳ Πατριάρχης ἔγραψεν

¹ Μιχ. Οἰκονόμου, Ἔνθ' ἄν σελ. 48.

² Ὁ ἐκδὸς τὸ Συνοδικὸν ἐπιτίμιον κατὰ τῶν κλεφτῶν ἦτο ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως Καλλίνικος ὁ Ε' ὁ ἀπὸ Νικαίας καὶ οὐχὶ ὁ ἐθνομάρτυς Γρηγόριος ὁ Ε' ὁ ἐκ Δημητσάνης, ὡς κοινῶς πιστεύεται. Τὸ λάθος τοῦτο παρετήρησεν ὁ Σεβαστός μου Καθηγητὴς κ. Ν. Βέης. Ἔνθ' ἄν. σ. 237. Ὁ Καλλίνικος ὁ ἐκ Μουδανίων καταγόμενος τῷ 1780 ἀπὸ ἱερομονάχου χειροτονήθη μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Νικηφόρου. Τῷ 1792 μετετέθη εἰς μητρόπολιν Νικαίας, ἧς προσέτη μέχρι τῆς 17 Ἰουνίου 1801, ὅτε ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, διαδεξάμενος τὸν παραιτηθέντα Νεόφυτον τὸν Ζ' τὸν ἀπὸ Μαρωνείας (β' πατριαρχεία). Δις ἐπατριάρχευσε, τὸ Α' μέχρι τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1806, καὶ τὸ Β' ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1808 μέχρι Μαΐου 1809, ὅτε παρητήθη τῆς πατριαρχείας καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Μυτιλήνης Ἱερεμίας. Περὶ αὐτοῦ ἴδε Β. Α. Μυστακίδου, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμέ... σελ. 31, 37 (Ἀθῆναι 1888) Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες σελ. 679 - 680. Ὁ Γρηγόριος ὁ Ε' ὁ ἀπὸ Σμύρνης ἐπατριάρχευσε τὸ Β' ἀπὸ Ὀκτωβρίου τοῦ 1806 μέχρι τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1808. Ἰδε Μ. Γεδεών, Ἔνθ' ἄν. σελ. 680 - 681. Ὁ Μ. Οἰκονόμου μόνον λέγει, ὅτι τοῦτο ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε'. Μ. Οἰκονόμου, Ἔνθ' ἄν. σελ. 49.

³ Ἄμβροσιου Φραντζῆ, Ἔνθ' ἄν. τόμ. Α' σελ. 40. Πρβλ. [Γ. Τερτσέτη]: Ἔνθ' ἄν. σελ. 16 κέ. «Τότε κάμνει ἕνα φερμάνι ὁ Σουλτάνος νὰ σκοτώσουν τοὺς κλέφτας. Ἀφοριστικὸν ἔρχεται τοῦ Πατριάρχου διὰ νὰ σηκωθῇ ὅλος ὁ λαός, καὶ ἔτι ἐκινήθηκεν ὅλη ἡ Πελοπόννησος Τούρκοι καὶ Ρωμαῖοι κατὰ τῶν Κολοκοτρωναίων». Βιβλιοθήκη Ἐστίας: Διήγησις συμβάντων... τόμ. Α' σελ. 16.

⁴ Τάχη Κανδηλώρου, Ἡ Δημητσάνα σελ. 35 κέ. καὶ τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Γορτυνία σελ. 183 - 5. Ἐνταῦθα δημοσιεύει καὶ τὸ δημοτικὸν ᾄσμα :

«Οἱ γέροντες κ' οἱ προεστοὶ κ' οἱ προῦχοντες τοῦ τόπου,
πιάνον καὶ γράφουν μιὰ γραφῆ' ἔς τὸν βασιλιᾶ ἔς τὴν Πόλι» κέ.

Ἐκκλησιαστικὰς Ἐπιστολάς πρὸς ὄλους τοὺς Ἀρχιερεῖς, προεσιῶτας καὶ δημογέροντας τῆς Πελοποννήσου, ὡς τοῦτο ῥητῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ κατωτέρω δημοσιευομένῃ Πατριαρχικῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Δημητσάνης Φιλόθεον καὶ πρὸς τοὺς προεσιῶτας καὶ δημογέροντας τῆς πόλεως ταύτης, ἐν ταῖς ὁποίαις συνίστα εἰς αὐτοὺς ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, καὶ ὅπως παροτρύνωσιν οὗτοι τὸν λαὸν νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργον τῆς Ὀθωμανικῆς ἔξουσας.

Εὐθὺς μετὰ τὴν λήψιν τοῦ Συνοδικοῦ ἐπιτιμίου, τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ φερμανίου ὁ Μῶρα Βαλιση τῆς Πελοποννήσου ἐκάλεσεν εἰς Τρίπολιν, ἐνθ' ἤδρευεν, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ προεσιῶτας, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀνεκοίωσε τὸν σκοπὸν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Σουλτάνου· ἐν πρώτοις ἀεγνώσθη τὸ φερμάνιον, εἶτα ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἐπιστολὴ καὶ τέλος τὸ Συνοδικὸν ἐπιτίμιον, τοῦ ὁποίου αἱ ἀραὶ ἦσαν τοσοῦτο φρικώδεις, ὥστε ἐρράγιζαν καὶ πέτραι¹, μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν ἔκαμεν οὗτος τὸν ἑξῆς τρομερὸν ὄρκον. «Νὰ μὴ τολμήσῃ τις νὰ κοινοποιήσῃ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν Σουλτανικὴν ἀπόφασιν (τὸ ὁποῖον ἂν γίνῃ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ τὸ μάθω), διότι ὅστις ἤθελε φανῆ προδότης τοῦ μυστικοῦ τούτου, Βαλλαχὰ Μπιλλαχὰ (μὰ τὸν θεόν, μὰ τὸν θεόν) μὰ τὸ κεφάλι τοῦ βασιλέως, καὶ νὰ εἶμαι ἕξαρκος τοῦ Μοαμέτη, θέλω τὸν κάμει κομμάτια καὶ θέλω τὸν ρίψει νὰ τὸν φάγουν οἱ σκύλλοι²».

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐγγράφων ἐπέστρεψεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, λήγοντος τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1805 ἔτους³. Οἱ Ἀρχιερεῖς φθάσαντες εἰς τὰς Ἐπισκοπὰς αὐτῶν ἀνεκοίωσαν εἰς πάντας τὸ πνεῦμα τοῦ Συνοδικοῦ ἐπιτιμίου, συνιστῶντες, ἵνα μὴ τολμήσῃ τις νὰ κρύψῃ τινὰ ἐκ τῶν κλεφτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐγνώριζον τὴν διαμονὴν αὐτῶν νὰ ἀναγγέλλωσι ταύτην. Ὁ Μονεμβασίας Χρῦσανθος εὐρισκόμενος τότε ἐν Τριπόλει ἔστειλεν Ἐγκύκλιον τῇ 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1806 ἔτους πρὸς τοὺς Ἱερεῖς καὶ Χριστιανοὺς τῆς Μονεμβασίας περὶ ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τὸ ῥαγιαλίκι ἐν τῷ κατὰ τῶν Ῥώσων πολέμῳ ἐν ᾗ σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναφέρει περὶ τῆς ἐν Τριπόλει συνελθούσης κοινῆς συνελεύσεως τῶν Ἀρχιερέων καὶ προεσιῶτων, ὅτι ἡ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μεσολαβήσασα παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἔδωκεν ἐγγύησιν ὑπὲρ πάντων διὰ τὴν ὀφειλομένην πίστιν καὶ ὑποταγὴν τῶν Ἑλλήνων, ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς ἐγένοντο ἐγγυηταὶ (κεφίληδες) ὑπὲρ αὐτῶν περὶ πίστεως καὶ εὐπειθείας εἰς τὸ ῥαγιαλίκιον, καὶ ὅτι οἱ ἀγάδες δι' ἱεροῦ χιτζετιοῦ ἔδωκαν ὑπόσχεσιν ἐκ μέρους ὄλων τῶν Τούρκων περὶ διαφυλάξεως τῆς τιμῆς, τῆς ζωῆς καὶ τῶν περιουσιῶν αὐτῶν⁴.

¹ Ἀμβροσίου Φραντζῆ, Ἐνθ' ἀν. τόμ. Α'. σελ. 40.

² Ἀμβροσίου Φραντζῆ, Ἐνθ' ἀν. τόμ. Α' σελ. 40 κέ.

³ Παρὰ τῷ Ἀμβρ. Φραντζῆ ἀναφέρεται ἀνακριβῶς τὸ ἔτος 1804 ἀντὶ 1805.

⁴ Τὴν ἐν λόγῳ ἐγκύκλιον ἀναφέρει ὁ Τ. Κανδηλῶρος, Ὁ Ἀρματωλισμὸς σ. 360.

Ἀντίγραφον δ' αὐτῆς ἀπόκειται ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας ὑπ' ἀριθ. 7231.

Ἐκτελεστῆς τῶν διαταγῶν τούτων ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὁ Κεχαγιάμπης¹, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1805 ἔτους ἀπεβιβάσθη εἰς Καλάμας, τραπεῖς δὲ πρὸς τὰ ἐνδότερα συνέλαβε περὶ τοὺς 600, οὓς ἐφόνευσεν. Ἀπὸ τοῦ 1806 ἔτους ἤρξατο ἡ καταστροφή τῶν Κολοκοτρωναίων².

Ἡ Πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Δημητζάνης Φιλόθεον ἐγράφη τῇ 25^η Ὀκτωβρίου τοῦ 1805 ἔτους. Εἶναι δὲ αὕτη ἀπὸ ἱστορικῆς κυρίως ἀπόψεως ἀξιόλογος, διότι ἐν αὐτῇ ὁ ρηθεὶς Πατριάρχης Καλλίνικος ὁ Ε' ἀναφέρει κεφαλαιώδως τὰ πέντε κεφάλαια ἐκ τοῦ Σουλτανικοῦ ἐκείνου φερμανίου, τὰ ὁποῖα ἀφορῶσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας τῆς Πελοποννήσου³.

**Καλλίνικος ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης:—**

† Θεοφιλέστατε Ἀρχιεπίσκοπε Δημητζάνης ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργῆ τῆς ἡμῶν μετριότητος κύρ Φιλόθεε καὶ ἐντιμώτατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, καὶ τίμιοι προεστῶτες καὶ δημογέροντες καὶ 5
κοτζαμπασίδες καὶ πρόκριτοι καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητὰ χάρις εἶη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ: ἡ κραταιωτάτη καὶ εὐεργετικωτάτη εἰς ἡμᾶς βασιλεία, τὸ δικαιοτάτον ὑψηλότατον καὶ πολυχρονιώτατον δεβλέτι⁴, μὲ τὸ νὰ προνοῆται πάντοτε διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ καλὴν κατάστασιν ὄλων τῶν ὑπηκόων καὶ 10
πιστῶν Ῥαγιάδων, ὅπου εἶναι, ὑποκείμενοι εἰς τὴν βασιλικὴν του ἐπικράτειαν καὶ μὲ τὸ νὰ <που>⁵ ἐπαγρυπνῇ καὶ προστάξῃ μὲ πᾶσαν δύναμιν ὅλους τοὺς ἡγεμόνας καὶ κυβερνήτας, ὅπου εὐρίσκονται εἰς κάθε χώραν καὶ τόπον διὰ νὰ ἔχουν μεγάλην ἐπιστάσιαν καὶ προσοχὴν εἰς ἐκεῖνα ὁπόσα ἀρμόζουν εἰς

¹ Τάκη Κανδηλώρου, Ἡ Δημητσάνα σελ. 35 κέ.

² Ν. Α. Βέη, Ἐνθ' ἀν. σελ. 237 κέ. Τάκη Κανδηλώρου, Ἡ Γορτυνία σελ. 186 κέ.

³ Τὴν ἀνέκδοτον ταύτην ἐπιστολὴν εὔρον ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς ἐν Ἀθῆναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας, εἶναι δ' αὕτη ἐκ τῶν μὴ καταγεγραμμένων ἐν τοῖς καταλόγοις ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου. Εἶναι ἐφ' ἀπλοῦ χάρτου γεγραμμένη καὶ ἀποτελεῖται ἐκ φύλ. 2 διαστάσεων (0,31×0,22), καὶ περιέχεται ἐν τῷ φ. 1^{αβ} — 2^{αβ}. Εἶναι δὲ ἐφθαρμένη εἰς τινὰ μέρη καὶ ἀνορθόγραφος. Ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτῆς διετήρησα τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κειμένου πλὴν τῶν κυρίων ὀνομάτων, τῶν πόλεων καὶ χωρῶν, τὰ ὁποῖα ἔγραψα διὰ κεφαλαιώδους γράμματος, χωρὶς ὁμως νὰ μεταβάλω τὴν ὀρθογραφίαν αὐτῶν.

⁴ Ὁ Β. Α. Μυστακίδης συνέταξε κατάλογον τῶν ἀπολυθέντων ὑπὸ Καλλινίκου τοῦ Ε' συνοδικῶν γραμμάτων καὶ σιγιλλίων κλπ. ἐν φῖ δὲν ἀναφέρει τὴν ρηθεῖσαν ἐπιστολὴν. (ἴδε Β. Α. Μυστακίδου, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμέ, σ. 31 κέ).

⁵ Δεβλέτ = Κράτος.

⁶ Ἡ λ. που διαγράφεται.

ἐξολόθρευσιν καὶ τέλειον ἀφανισμόν τῶν κακοποιῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς ἐκεί-
 νους ὁποῦ συγγύζουσι καὶ προξενοῦν <σκάνδαλον>¹ ταραχὴν εἰς τὴν κοινήν
 καὶ τὴν κατὰ μέρος ἀσφάλειαν εἰς τοὺς πολλοὺς δηλαδὴ καὶ εἰς τὸν καθ' ἓνα
 ξεχωριστά· πολλοὺς ὑψηλοὺς προσκυνητοὺς ὀρισμοὺς καὶ ὑψηλὰ φερμάνια
 5 ἔξαπέστειλε, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ἡγεμονικὰς ἔξουσίας, καὶ ἐφανέρω-
 ναν εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν ὑψηλοτάτους μόραβαλῆδες, τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς βού-
 λησιν καὶ θέλησιν, ὡς πατρικὴν, καὶ περιεῖχον τὰς νέας καὶ κατὰ πολλὰ
 γνωστικωτάτας διατάξεις καὶ προσταγὰς, τῶν ὁποίων ὑψηλῶν προσταγῶν, ἢ
 κατὰ τὸ γράμμα εὐεργετικὴ πρᾶξις, καὶ ἢ ἀπὸ μέρους ὄλων ἡμῶν τῶν ὑψη-
 10 κῶν χρεωστομένη διαφύλαξις, χωρὶς ἀμφιβολίαν συμφέρει διὰ τὴν καλὴν
 κατάστασιν καὶ ἡσυχίαν ὄλων ἐκείνων ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὸν Μωρέα καὶ διὰ
 τὴν ἀποφυγὴν τῆς δικαίας τιμωρίας καὶ παιδεύσεως· τὰς ὁποίας εἶναι ἀπα-
 ραίτητον νὰ πάθωσι καὶ δοκιμάσωσιν, ὅσοι ἀπὸ ἐσᾶς δὲ φέρονται ἐναντίοι
 τῆς ὑψηλῆς προσταγῆς ἀπὸ κακοπροαίρετον γνώμην τοὺς· πολλαῖς φοραῖς καὶ
 15 ἡμεῖς μὲ ὑψηλὴν προσκυνητὴν προσταγὴν ἐγράψαμεν καὶ εἰς τὴν Ἀρχιερωσύν-
 νην σου, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς συναδέλφους Ἀρχιερεῖς τοῦ Μωρέως, καὶ εἰς
 ἄλλους κατὰ τόπους προεστῶτας καὶ ἡγουμένους ὁποῦ εἶναι τοῦ κλήρου καὶ
 τῆς τάξεώς μας· καθὼς ὁμοίως ἐγράψαμεν καὶ εἰς τοὺς κοτζαμπασίδες² δημο-
 γέροντας προεστῶτας καὶ λοιποὺς κατοικοῦντας εἰς τὸν Μωρέα, φανερώνον-
 20 τας εἰς ὄλους σας πατρι[κῶς] καὶ ἐκτ[ελοῦντες] (;) ἐκκλησιαστικῶς τὰ πρέποντα
 εἰς ἐσᾶς καὶ τὰ συμφέροντα παρακινοῦντες ὄλους, εἰς τὸ νὰ ἔχετε μεγάλην
 προσοχήν, νὰ φυλάττετε ἀπαρασάλευτα ὅσα προτάξεσθε μὲ κάθε <τε>³ ὁμό-
 νοιαν καὶ μὲ μεγάλην δουλικὴν κλίσιν, καὶ νὰ ἐμποδίζετε μὲ κάθε τρόπον καὶ
 μὲ ὄλην σας τὴν δύναμιν, κάθε κίνημα ὁποῦ εἶναι ἐναντίον εἰς τὰς βασιλικὰς
 25 προσκυνητὰς προσταγὰς καὶ ὡς αἴτιον κάθε παιδεύσεως καὶ πικρᾶς τιμωρίας
 εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἀποτολμοῦν νὰ εὐγένουν ἀπὸ τὰ ὄριά τους, καὶ κατὰ τὸ
 παρὸν μὲ τὸ νὰ ἐβειαιώθη ἡ κραταιοτάτη βασιλεία, καὶ τὸ ὑψηλὸν δεβλέτι,
 ὅτι πολλοὶ κακοποιοὶ κλέπται, ἀπὸ τοὺς ἰδίους Μωραῖτας, παραφυλάττουν εἰς
 ταῖς στραταῖς καὶ σκοτώνουν κρυφίως καὶ μὲ ἀπάτην τοὺς διαβάτας, καὶ ἄλλοι
 30 πάλιν αὐθαδῶς μὲ ὄπλα καὶ μὲ ἄρματα ἀντιστέκονται μετὰ τῶν Σεϊμάνιδων⁴
 ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κοτζαμπασίδες καὶ δημογέροντες (χωρὶς
 νὰ ἔχετε εἶδησιν ἕσεις οἱ Ἰερωμένοι ὡς εἴμεθα βέβαιοι) μὲ μίαν πρόφασιν
 τάχα ὅτι εἰς τὸν τάδε καζᾶν⁵ ἐφάνησαν κλέπται καὶ ἐσκότωσαν τὸν τάδε δια-

¹ Ἡ λ. *σκάνδαλον* διαγράφεται.

² Κοτζαμπασῆδες ἐλέγοντο οἱ Ἕλληνες προεστῶτες· περὶ αὐτῶν ἴδε Φωτίου Χρυ-
 σάνθοποϋλου ἢ Φωτάκου, Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά-
 σεως τόμ. Α'. σελ. 32·34 (Ἀθῆναι 1899).

³ Ἡ λ. *τε* διαγράφεται.

⁴ Σεῖμέν = χωροφύλαξ, ἀστυνομικός.

⁵ Καζᾶ = Ὑποδιοίκησις.

βάτην, καὶ ἀκολούθως διὰ τὰ τετραχθῶσιν ἐδόθησαν τόσα ἄσπρα, καὶ ἄλλοτε πάλιν λέγουσι, ὅτι οἱ κλέπται ἐπίασαν τὸν τάδε ἄνθρωπον εἰς τὴν στρατιάν, καὶ τὸν ἐπῆραν σκλά[βον], καὶ διὰ τὴν ἔξαγοράν του ἐδόθησαν τόσα ἄσπρα, καὶ μὲ αὐτὰς τὰς αἰτίας [χ]αρατζώνουσι μὲ πλ[ῆθ]ος ἄσπρων, τοὺς πτωχοὺς ῥαγιαδες, χωρὶς ἔλεος καὶ καμμίαν συνείδησιν καὶ κερδίζουσιν ἄσπρα ἀσεβῶς 5 καὶ παρανόμως, καὶ κάμνουσι τὸν ἑαυτὸν τοὺς ὅμοιον μὲ τοὺς κακοτρόπους κλέπτας, καὶ διὰ τὰ εἴπωμεν καλλιώτερα χειρότερον ἀπὸ αὐτοῦς, καὶ νομίζουσιν ἓνα τυχηρὸν εὖρεμα, τὸ νὰ εἶναι οἱ κλέπται, διὰ τὰ ἔδικά τους τέλη καὶ κέρδη, καὶ ἀκολούθως ὅχι ὅτι δὲν συμβοηθοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἑναντίον κρυφίους καὶ μὲ τρόπους πλαγίους καὶ μυστικὸς γίνεται ἐμπόδιον, εἰς 10 τὴν καταστροφὴν καὶ ἀφανισμόν αὐτῶν τῶν κακοποιῶν κλεπτῶν.

Καὶ ἐπειδὴ κάθε πρόφασις καὶ αἰτία, εἶναι βέβαιος καὶ ἀνεμπίστατος ὅτι δὲν ἔχουν κάμμίαν μετοχὴν μὲ τοὺς κλέπτας οἱ Μωραῖται, ὥσάν ὅπου ὁ Μωρέας ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, κατὰ τὴν φυσικὴν κατάστασιν εἶναι περιτριγυρισμένος μὲ θάλασσαν, καὶ διατρέφει πάντοτε τοὺς ἰδίους Μωραῖτας, καὶ μὲ 15 εὐκολίαν φυλάττεται σίγουρα ἀπὸ κάθε διάφορον ἔμβασιν τῶν κακοποιῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ ἔξω μέρη, καὶ τὸ περισσότερο ὅπου ἔχει καὶ διωρισμένους διὰ περισσοτέραν φύλαξιν τόσους καὶ τόσους μελουκμπασάδες,¹ τζερβετζίδες² καὶ ἄλλους καπομπα[σί]δες³ εἰς κάθε πολιτείαν καὶ [χ]ωρίον διὰ αὐτὰς λοιπὸν τὰς προφάσεις καὶ τὰ [τοιαῦτα], ὅπου ἀκολουθοῦν, ὠργίσθη 20 καὶ ἄναψε τὸν δικαιοῦτατον θυμὸν του τὸ φιλόπτωχον φιλοδίκαιον ὑψηλὸν δεβλέτι, καὶ ἤθελε κάμη εὐθὺς τώρα τὴν ὀλοῦστερινὴν βαρυτάτην παιδευσιν εἰς ἐκείνους ὅπου ἐτόλμησαν νὰ κάμουν τὰ τοιαῦτα, ἂν ἴσως καὶ ὁ φιλόπρωπος καὶ φιλοπῆκος στοχασμὸς τοῦ <πολυχ.>⁴ κραταιοτάτου καὶ πολυχρονίου δεβλετίου, δὲν ἤθελεν ἐμποδίσῃ αὐτὴν τὴν ὀγλήγωρον ἐπιχείρησιν 25 καὶ ὁ[ποῦ] νὰ σταλθῶσι προτιήτερα βασιλικαὶ ὑψηλαὶ προσταγαί, καὶ νέα νιζάμια⁵, ὅπου ἤμποροῦν νὰ μεταβάλλουν καὶ σωφρονίσουν τοὺς τοιοῦτους κακοποιοὺς ἀνθρώπους· λοιπὸν κατὰ τὴν σφοδρὰν εἰς ἡμᾶς γενομένην ὑψηλὴν προσταγὴν, φανερόν ἐστι εἰς ὅλους σας τοὺς Μωραῖτας ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς, τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν βουλὴν καὶ θέλησιν, κατὰ τὸν τρόπον ὅπου ἐφε- 30 ξῆς κατὰ πλάτος σημειώνομεν μὲ τὰς παρούσας Ἐκκλησιαστικὰς ἐπιστολάς εἰς ὅλους σας· γράφομεν δὲ καὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ σου, καὶ εἰς τοὺς προεστῶ-

¹ Μπουλούκμαση = ἀρχηγὸς λόχου ἀτάκτου στρατοῦ ἐπιτετραμμένου ἄλλοτε τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.

² Δερβεντζῆ = φύλαξ κλεισωρείας. (Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Μ. Γεδεών).

³ Ὁ Καποῦ ὀμπασης ἦτο ὁ ἀρχηγὸς πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ κάππων. Οἱ κάπποι ἦσαν δῖωκται καὶ τιμωροὶ τῶν ζωοκλεπτῶν· περὶ αὐτῶν ἴδε Μιχ. Οἰκονόμου, "Ἐνθ' ἀν. σελ. 43.

⁴ Ἡ λ. πολυχ. διαγράφεται.

⁵ Νιζάμ = νόμος.

τας τῆς ἐπαρχίας σου καὶ δημογέροντας, καὶ κοτζαμπασίδες, φανερώνοντας ὅτι ἐξεδόθη νέον προσκνητὸν καὶ φοβερὸν φερμάνι καὶ ἐστάλη <προς>¹ εἰς τὸν ὑψηλότατον Μόρα Βαλῆ πασιὰ ἐφέντη μας· καὶ προστάζει εἰς τὸ νὰ βάλῃ εἰς κάθε σύστασιν καὶ πρᾶξιν μὲ τὸν πλέον σιγουρότερον καὶ ἀκινδυνότερον 5 τρόπον ἐκείνους τοὺς πρώτους ὑψηλοὺς ὀρισμούς, καὶ τὰς τ[ε]λι[κ]ὰς νέας βασιλικὰς προσταγὰς καὶ ἀποφάσεις διὰ περισσοτέραν αὐξῆσιν· καθὼς ἀναφέρει τὸ ὑψηλὸν φερμάνι εἰς Τούρκους καὶ εἰς Ῥαγιαδες, ὅθεν διὰ μὲν τοὺς Τούρκους ἔχουσι χρέος νὰ φροντιζῶσιν οἱ Ἀγιάννιδες² καὶ Βοϊβοντάδες³, καθὼς θέλετε βεβαιωθῆ ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν φερμάνι τοῦ πολυχρονιμένου βασιλέως μας, 10 ὁποῦ ἔχει νὰ διαβασθῆ εἰς Τριπολιτζάν εἰς τὸ ὑψηλὸν Τζιβάνι⁴, ὁποῦ νὰ τὸ ἀκούσουν ὅλοι, καὶ ὅσα ὄνομαστὶ φανερώνει διὰ τοὺς Ῥαγιαδες.

Ἴδου κεφαλαιωδῶς καταγράφομεν εἰς τὴν παροῦσαν ἡμῶν ἐπιστολὴν καὶ ἀκούσατε.

αοῦ) Κεφάλαιον προστάζει ὅτι εἰς ὅποιον χωρίον ἢ τζιφλίκι⁵ εὐθὺς ὁποῦ 15 φανῶσιν οἱ κλέπται, οἱ προεστῶται καὶ δημογέροντες ἐκείνων τῶν χωρίων, φανερώωντές τους εἰς τοὺς κοτζαμπασίδες τοῦ Καζᾶ ἐκείνου ὁποῦ ὑποτάσσονται τὰ χωρία καὶ τζιφλίκια ἔχουσι χρέος οἱ κοτζαμπασίδες χωρὶς ἀργοπορίαν νὰ πιάνωσι τοὺς τοιοῦτους κλέπτας, καὶ νὰ τοὺς θέτωσιν εἰς τὸν Βοϊβόδαν, καὶ ζαπίτην⁶ καὶ εἰς τοὺς Ἀγιάννιδες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους νὰ ἀποστέλλωνται 20 εἰς τὸν Μόρα Βαλῆ Πασιὰ Ἐφέντη μας διὰ νὰ λάβωσι κατὰ νόμους τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας των· ἀνίσως δὲ οἱ ρηθέντες προεστῶτες καὶ δημογέροντες τῶν χωρίων καὶ Τζιφλικίων, ἢ οἱ κοτζαμπασίδες⁷ τῶν Καζᾶδων ἀπὸ ἀμέλειάν τους ἤθελε φανῶσιν ἐναντίοι εἰς τὴν ὑψηλὴν βασιλικὴν προσταγὴν, παραβλέποντες, τοὺς τέτοιους κακοποιοὺς κλέπτας, ἀφ' οὗ δοκιμάσωσι βαρυτάτην 25 καὶ μεγάλην ζημίαν εἰς ἄσπρα, θέλει θανατωθῶσι μὲ σ[ο]βα[ρ]ὸν καὶ πικρὸν θάνατον δ[ι]ὰ νὰ γένουν καὶ παραδείγμα εἰς ὅλους.

βοῦ) Ὅλοι οἱ κοτζαμπασίδες τοῦ καθ' ἐνὸς Καζᾶ ἔχουσι χρέος νὰ βάλωσι

¹ Ἡ λ. *πρὸς* διαγράφεται μεταξὺ δύο γραμμῶν.

² Ἀγιάν ἐλέγετο ὁ προὔχων ὁ διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ Βεζύρου, εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐνθα κατόικουν ἐπίσημοι Τούρκοι. Δύο ἐκ τῶν Ἀγιάνηδων τῆς Πελοποννήσου προσεκαλοῦντο εἰς Τρίπολιν παρὰ τῆ Βεζύρη καὶ ἐπιτιλοφοροῦντο Μωραγιάν ἤτοι πρόεδροι τῶν προεστῶτων ὅλων τοῦ Μωρέως.

³ Βοεβόδας ἐλέγετο ὁ ἐπαρχος πόλεως.

⁴ Διβάν = συμβούλιον.

⁵ Τσιφτλίκ = ἔπαυλις ἀγροκήπιον.

⁶ Ζαπίτης = ἀξιωματικός.

⁷ Κοτζαμπασίδες = κοτζαμπασήδες.

ὄλους τοὺς εὐρισκομένους Ραγιαῖδες εἰς τὰ χωρία καὶ τζιφλίκια εἰς τοὺς ἀνα-
μεταξύ των κεφιλεμέδες¹, ὥστε ὁποῦ νὰ ὑπόσχεται ὁ ἕνας διὰ τὸν ἄλλον, καὶ
ἀπὸ τοὺς κοιζαμπασιδες νὰ πέρνωνται ἰδιοχείρως γεγραμμένοι κεφιλεμέδες,
καὶ νὰ ἀπερνοῦν εἰς τὸ σιγκίλι² τοῦ ἱεροῦ μεχκεμέ³ τῆς Τριπολιτζᾶς.

γ^{ον}) Τὸ ἐναντίον δὲ μεταξὺ εἰς αὐτοὺς τοὺς κεφιλεμέδες, ὅποιος ἀπὸ τοὺς 5
Ῥαγιαῖδες ἤθελε φανῆ κλέπτης καὶ κακοποιός, ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁποῦ
ὀρίζει τὸν Καζᾶν ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εὐγένουν οἱ κλέπται, θέλει ἀπο-
διωχθῆ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν του, μὲ ἀπόφασιν κατὰ τὸ παλαιὸν ὑψηλὸν φερ-
μάνι, ὅτι νὰ μὴν πέρνη ποτὲ ἄλλην ἐπαρχίαν.

δ^{ον}) Κατὰ τὸν κεφιλεμέ ὁποῦ ἤθελε γέ[ν]η, ὅποιος ἀπὸ τοὺς Ῥαγιαῖδες 10
ἤθελε σκοτώσῃ κἀνένα ἄπταιστον οἱ πρῶτοι κοιζαμπασιδες τοῦ κασαπᾶ⁴
ἐκεῖνου ἢ τοῦ χωρίου ἢ τζιφλικίου, ὁποῦ ἤθελε γένῃ ὁ φόνος, ἔχουσι χρέος
νὰ παραστήσωσι τὸν φονέα, παραδίδοντές τον εἰς τὸν Βοηβόνδα καὶ Ἀγιάν-
νιδες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους νὰ στέλλεται ὁ φονεύς, μὲ ἴλεως τῆς ἱερᾶς κρίσεως
εἰς τὸν Ὑψηλότατον Πασιᾶ ἐφέντη μας. 15

ε^{ον}) Τὰ πράγματα καὶ τὰ ὑπάρχοντα τοῦ φονέως μὲ ἴζινι⁵ τῆς ἱερᾶς
κρίσεως νὰ πωλῶνται καὶ νὰ δίδωνται εἰς τοὺς κληρονόμους τοῦ σκοτωμένου·
ἀνίσως ὅμως καὶ ὁ φονεύς ἐκεῖνος δὲν ἤθελεν ἔχῃ πράγματα καὶ μουλήκια⁶
πρέπει ἐκεῖνοι ὁποῦ εὐρίσκον[ται εἰς] τὸν Καζᾶν ἐκεῖνον ἢ εἰς τὸ χωρίον ἢ
εἰς τὸ Τζιφιλίκι⁷, εἰς τὸ ὁποῖον ἔγινεν ὁ φόνος διὰ δωσώπην καὶ ἀνάπασιν 20
τῶν κληρονόμων τοῦ φονευθέν[τος] θέλει ἀποδοθῆ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ αἵματος,
καὶ νὰ δίδουν ὑπόσχεσιν ὅτι ἀνίσως καὶ ὁ φονεύς ἐκεῖνος ἤθελε φύγῃ νὰ μὴ
γυρίσῃ εἰς τὸ ἐξῆς πώποτε ὀπίσω εἰς τὸν Καζᾶν ἐκεῖνον ἢ εἰς τὸ χωρίον ἢ
εἰς τὸ Τζιφιλίκιον.

Αὗται εἶναι αἱ ὑψηλαὶ βασιλικαὶ γεγόμεναι προσταγαὶ εἰς ὄλους τοὺς 25
πιστοὺς Ῥαγιαῖδες, τὰς ὁποίας θέλει βεβαιωθῆτε περισσότερον, ὅποταν μὲ
ὑψηλὴν προσταγὴν τοῦ Ὑψηλοτάτου Μόρα Βαλῆ Ἐφέντη μας, θέλει συνα-
χθῆτε εἰς Τριπολιτζᾶν ὅλοι οἱ μητροπολίται καὶ ἐπίσκοποι τοῦ Μοιρώως, μαζὺ
μὲ τοὺς κοιζαμπασιδες προεστοὺς καὶ δημογέροντας, καὶ θέλεται παραλάβῃ

¹ Κεφαλετναμέ = ἐγγυητικόν.

² Σιγκίλι = σιδξίλλ (ἐκ τοῦ σι γ ί λ λ ι ο ν) = κῶδιξ δικαστηρίου (κατὰ τὸν κ. Σοφ.
Α. Χουδαβερδόγλου-Θεόδοτον.

³ Μαχκεμέ = δικαστήριον.

⁴ Κασαμπᾶ = κωμόπολις.

⁵ Ἴζιν = ἄδεια.

⁶ Μούλκ = κτήματα.

⁷ Τζιφιλίκι = τσιφλίκιον.

τὴν παροῦσαν ἡμῶν πατριαρχικὴν ἐπιστολὴν καθὼς θέλει ἀκούσετε καὶ τὰς ὑψηλὰς προσταγὰς διὰ τὸ καθολικὸν καὶ κοινὸν νιζάμι, ὅπου θέλουν ἀποφασισθῆ παρατὸ Ὑψηλοτάτου ἀφεντοῦ μας χωρὶς κἀμμίαν ἀργοπορίαν.

Ἐπειδὴ καὶ εἶναι προσταγὴ ἀπαραίτητος νὰ λάβουν τέλος καὶ νὰ
 5 φυλάττωνται ἀκριβῶς αὐ[τὰ] τὰ βασιλικὰ νιζάμια, καὶ ἐπειδὴ ὀρίζονται φοβεραὶ παιδεῖαι καὶ πικρότατος θάνατος, εἰς ἐκείνους ὅπου ἐναντιούμενοι ἤθελε φανῶσιν ὑπόδικοι, παρακινούμενοι ἢ τοῦτο εἶτε ἀπὸ ἀμέλειάν τους, εἶτε ἀπὸ πονηρὰν γν[ώ]μην· διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἅμα ἐκκλησιαστικῶς καὶ πρικῶς (= πατρικῶς) προλαμβάνωντες [φρα]νερόνομεν εἰς ὅλους σας αὐ[τὰ] τὰ ἴδια
 10 συμβουλευόντες σας ὅλους περισσότερον τὴν μεταξὺ σας σύμφωνον ὁμογνωμίαν καὶ εἰρήνην ὅσάν ὅπου εἶναι αἰτία καὶ ἀρχὴ διὰ τὴν καλὴν τελείωσιν τῶν νέων αὐτῶν βασιλικῶν προσταγῶν διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν ὅλης τῆς κοινότητος· διὰ τὸ ὁποῖον καὶ βεβαιωθέντες τὴν δυνατὴν βασιλικὴν ἀπόφασιν τὸ στερεὸν καὶ ἀμετάτρεπτον διὰ τὴν τελείωσιν, τὸ ὀγλήγορον διὰ τὴν
 15 ἐνέργειαν καὶ τὴν πρᾶξιν, καὶ τὸν βαρύτερον καὶ μεγάλον <θυμὸν>¹ βασιλικὸν θυμὸν. Προσέχετε ἀκριβῶς μὲ ὅλην σας τὴν δύναμιν, νὰ φυλάττετε ἀπαρασάλευτα τὰ ὅσα προστάξεσθε μὲ ὑψηλὴν ἀπόφασιν καὶ προσταγὴν· καὶ εἶναι χρέος ἀπαραίτητον εἰς ὅλους, διότι ἡ προσταγὴ εἶναι βασιλικὴ καὶ ὑψηλὴ· καὶ ὅποταν ἡ δικαιοσύνη ἔχει θεμέλιον καὶ συμφέρει διὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν εἰς ὅλην τὴν κοινότητα καὶ εἰς τὴν μερικὴν τῶν Ῥαγιαδῶν.
 20 Τότε περισσότερον ἔχετε χρέος νὰ λαμβάνετε περισσότερον ζῆλον, καὶ μὲ καλὴν συνείδησιν νὰ τελειώνετε τὰς βασιλικὰς προσταγὰς, καὶ μὲ τὰ ἔργα ἐμπράκτως ἔχοντες αὐτὰς πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας. Ἄνισως ὅμως (τὸ ὁποῖον ἄμποτε νὰ μὴν ἤθελε γένη) καὶ κάμνοντες τὰ ἐναντία, ἤθελεν ἀντιστέκεσθε
 25 εἰς τὰ ὑψηλὰ φερμάνια καὶ ἐναντιῆσθε θέλει κατακριθῆτε καὶ παρήκοοι καὶ οἱ μὲν λαϊκοί, ἀφ' οὗ δοκιμάσετε τὰ χαλεπώτατα παιδευτήρια θέλει λάβετε καὶ πικρὸν θάνατον τῆς ζωῆς σας. Οἱ δὲ Ἱερωμένοι, θέλει χάσετε τὸ ἐκκλησιαστικὸν σας ἀξίωμα, καὶ ἡ ἀρχιερωσύνη σου [θὰ] ἀποδιωχθῆς παντοτινὰ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν σου καὶ ἀπὸ κάθε ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα· προσέχετε λοιπὸν
 30 μήπως καὶ κατὰ συνήθειαν ἢ ἀψηφησίαν νομίζοντες τὰς φοβερὰς ταύτας γενομένας ὑψηλὰς προσταγὰς, ἤθελε καταφρονήσετε τὸ πλεόν παραμικρότερον, ἀσυνκάνοντες ἐναντίον <σας>² τοῦ ἑαυτοῦ σας τὸν βασιλικὸν θυμὸν καὶ ἀγανάκτησιν, ὅπου προξενεῖ τὰ πολυστένακτα δάκρυα, καὶ δὲν θέλει εὐρητε κἀνένα βοηθόν, μήτε κἀμμίαν ἄλλην ὀφέλειαν ἀπὸ τὴν ἀνωφελῆ μετάνοιαν

¹ Ἡ λ. θυμὸς διαγράφεται.

² Ἡ λ. σας διαγράφεται.

σας· διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ καλὴν κατάστασιν ὄλου τοῦ Μωρέως ἔγινεν αὐτὸ τὸ θεοφώτιστον νιζάμι, καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ὅλης τῆς κοινότητος.

Διὰ τοῦτο εἶναι ἀκόλουθον μὲ ἰδίαν σας προθυμίαν, καὶ αὐτοθέλητον προαίρεσιν, καὶ μὲ ὅλην σας τὴν δύναμιν, νὰ προσπαθήσητε διὰ τὴν ἀκριβε- 5
στάτην διαφύλαξιν τῶν προσταζομένων, διὰ νὰ μένετε ἐλευθεροὶ πάσης βλάβης τῶν κακοποιῶν ἀνθρώπων, καὶ θέλει εὐρητε εἰς τὸ ἔξῃς τὰ βασιλικά ἐλέη ὅπου νὰ τρέφωσιν εἰς ἑσᾶς πλούσια καὶ ἀδιάλειπτα· ἀνίσως ὅμως καὶ καθέ-
νας ἀπὸ ἑσᾶς, διὰ τὴν πλεονεξίαν του, διὰ νὰ ὠφελῇ τὸν ἑαυτὸν του, κατα-
τυραννεῖ ἀσεβῶς καὶ βασανίζει τοὺς πτωχοὺς Ῥαγιάδες μὲ παράνομα καὶ 10
ἄδικα χαράτζια καὶ παρσίματα, καὶ νομίζει ἓνα τυχηρὸν εὐ[ρημα]· διὰ αὐτὸ
τὸ τέλος κ[αὶ] διὰ τ[ᾶ] ἄλλα κ[ε]ρ[δ]η τέ[λος] καὶ νὰ εὐρίσκωνται κακοποιοὶ
[ἄνθρωποι] εἰς αὐτὴν τὴν λησταρχι[κὴν] ζωὴν, καὶ χαίρονται εἰς τὰ φονικά,
καὶ προδίδουν τοὺς ἀνθρώπους διὰ νὰ σκοτώνωνται, ὁ τοι[οῦ]τος θέλει
πέσει εἰς τὰς πολιτικὰς <βασιλικὰς>¹ παιδείας, καὶ εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς 15
ἡμῶν κατάρας καὶ ἀφορ[ι]σμοὺς· καθὼς καὶ συνοδικῶς γράφοντες ἀποφαινό-
μεθα ἐναντίον εἰς τοὺς τοιοῦτους, ὅτι οἱ εἰς τὸ ἔξῃς δὲν ἤθελε κάμωσι μὲ
προθυμίαν καὶ μεγάλην ὑπακοὴν κατὰ τὰς σταλ[εῖ]σας ὑψηλὰς βασιλικὰς
προσταγὰς καὶ φερμάνια, καὶ δὲν ἤθελε παύσωσιν ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἀσυγγω- 20
ρήτους κακίας καὶ πονηρίας, ὑπάρχωσιν ἀφωρισμένοι κατηραμένοι καὶ ἀσυγ-
χώρητοι, καὶ μετὰ θάνατον ἄλλοι, καὶ τυμπανιαῖοι, καὶ πάσαις ταῖς πατριαρχι-
καῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραις ὑπεύθυνοι, καὶ ἔνοχοι τοῦ πυρὸς τῆς γεένης, καὶ
τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικοι.

Ὅθεν διὰ νὰ μὴν πάθετε τὰ τοιαῦτα μισητὰ καὶ ἀποτρόπαια, ποιήσατε
ὧς γράφομεν ἔξ ἀποφάσεως· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μεθ' ὑμῶν· † 25
ρωε' : (= 1805) Ὀκτωβρίου κε' :

Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν Χῳ εὐχέτης] : —

Καισαρείας Φιλόθεος ἐν Χῳ ἀδελφὸς [καὶ εὐχέτης] : —

Κυζίκου Ἰωακείμ ἐν Χῳ [ἀ]δελφὸς καὶ εὐ[χέτης].

Θεσσαλονίκης Γεράσιμος ἐν Χῳ ἀδελφὸς [καὶ εὐχέτης]. 30

Βεζῆρσίας Χρῦσανθος ἐν Χῳ ἀδελφὸς καὶ [εὐχέτης].

Προϊλάβου Παρθένιος ἐν Χῳ ἀδελφὸς καὶ [εὐχέτης].

Παλαιῶν Πατρῶν Μακάριος ἐν Χῳ ἀδελ[φὸς καὶ εὐχέτης] : —

Ἡρακλείας Μελέτιος ἐν Χῳ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης : —

Νικομηδείας Ἀθανάσιος ἐν Χῳ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης : — 35

¹ Ἡ λ. βασιλικὰς διαγράφεται.

*Προύσης Ἐνθιμος ἐν Χῶ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης:—
 Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος ἐν Χῶ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης:—
 Ξάνθης Ναθαναήλ ἐν Χῶ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης.
 Μιτυλήνης Ἰερεμίας ἐν Χῶ ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης¹.*

Ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1932.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΙΩ. ΣΑΒΡΑΜΗΣ

---

¹ Σημειωτέον ἔτι, ὅτι ἐν τῷ Ἀρχεῖφ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας ἀπόκειται τὸ ὑπ' ἀριθ. 4 ἔγγραφο, ὅπερ εἶναι ἐντυπον σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ε' τοῦ ἀπὸ Νικαίας δι' οὗ συνιστᾶ πρὸς ἅπαντας τοὺς Μητροπολίτας, Ἀρχιεπισκόπους καὶ Ἐπισκόπους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. τοὺς Χριστιανούς, ἄρχοντας καὶ προεστῶτας ὑποταγῆν πρὸς τὴν Ὄθωμανικὴν ἐξουσίαν (δηλ. πρὸς τὸν Σουλτάνον).

Τοῦτο ἐξεδόθη κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ 1809 ἔτους ἐπὶ τῆς Β' Πατριαρχείας αὐτοῦ, καὶ ὑπογράφουσιν ἐν αὐτῷ ὁ Καισαρείας Φιλόθεος, ὁ Κυζίκου Μακάριος, ὁ Χαλκηδόνος Ἰερεμίας, ὁ Νεοκαισαρείας Μελέτιος, ὁ Ἀθηνῶν Γρηγόριος, ὁ Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος, ὁ Ἰμβρου Νικηφόρος, ὁ Ἐφέσου Διονύσιος, ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, ὁ Δέρκων Γρηγόριος, ὁ Ἰκονίου Κύριλλος, ὁ Φιλιππουπόλεως Ἰωαννίκιος, ὁ Προϊλάβου Παρθένιος, ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος, ὁ Νικαίας Δανιήλ, ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, ὁ Βεῤῥοίας Χρῦσανθος, ὁ Δράμας Ἰωσήφ καὶ ὁ Μαρωνείας Νεόφυτος. Πρβλ. Α. Μυστακίδου, Ἐνθ' ἄν. σελ. 37.

Ἐδωρήθη εἰς τὴν Ἐταιρείαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Παύλου Λάμπρου.